

lara bağlı otuz dokuz belde ve mevki ile ilgili olup 947'de (1540) kaleme alınmıştır. Yazma nüshaları Yemen'deki Terîm şehrinde Ahkâf Kütüphanesi'nde (nr. 98) kayıtlı bulunan eseri R. B. Serjeant neşretmiştir (BSOAS, XXI [1958], s. 254-258).

4. *Neylû'l-münâ bi-zeyli Bülûğî'l-kurâ li-tekmileti İthâfî'l-verâ*. Babası İzzeddin İbn Fehd'in *Bülûğu'l-kurâ'sı* için yazdığı zeyil olup müellifin en önemli çalışmasıdır. Zilhicce 923'ten (Aralık 1517) Cemâziyelâhîr 949'a (Eylül 1542) kadarki zaman içerisinde Mekke'de meydana gelen siyasî, iktisadî ve içtimâî olayları kronolojik sırasıyla anlatır. Yazma nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunan kitap (Şehid Ali Paşa, nr. 1961) Muhammed el-Habîb el-Hîle tarafından neşre hazırlanmaktadır. 5. *el-Akvâlû'l-müttebe'a fi ba'zı mâ kile fi menâkıbi e'immeti'l-erba'a*. 942'de (1535-36) tamamlanan eserin beş varaklık yazma nüshası Dârü'l-kütübî'z-Zâhiriyye'de kayıtlıdır (nr. 213).

6. *Bülûğu'l-ereb bi-ma'rifeti'l-enbiyâ mine'l-'Arab* (*Bülûğu'l-ereb bi-ma'rifeti eyyî'l-enbiyâ mine'l-'Arab*). Peygamberlerin milliyetleri ve taşıdıkları isimlerin menşeleri hakkındadır. 936'da (1530) telif edilen eserin yazma nüshaları Cambridge Üniversitesi Kütüphanesi'yle (nr. 185), Mektebetü'l-Haremi'l-Mekkî'de (Hadis, nr. 423) bulunmaktadır. 7. *Tuḥfetü'n-nâs bi-ḥaberi ribâtı seyyidine'l-'Abbâs*. Mekke'deki Hz. Abbas Ribâtı'nın ne zaman imar edildiğine dair bir soru üzerine kaleme alınmış olup yapının tarihiyle ilgili bilgileri içermektedir. 914'te (1508) Mısır'ı ziyaretinde Abbâsî Halifesi Müstemsik-Billâh kendisini davet ederek bu ribâtın sorumluluğunu bir yazılı emirle babası İzzeddin İbn Fehd'e vermiş ve 922 (1516) yılına kadar babası, onun vefatından sonra da 943'e (1536) kadar kendisi bu görevi sürdürmüştür. Yaklaşık 943'te (1536-37) kaleme alınan eserin yazma nüshası Yale Üniversitesi Kütüphanesi'nde kayıtlıdır (nr. L-235). 8. *el-Cevâhirü'l-hisân fi menâkıbi's-Sultân Süleymân b. 'Osmân*. 10 Ramazan 928 (3 Ağustos 1522) tarihinde Bursa'da tamamlanan ve Kanûnî Sultan Süleyman'a ithaf edilen kitap bir mukaddime, iki bab ve bir hâtimeden oluşmaktadır. Mukaddime, "Ameller niyetlere göredir" hadisiyle başlayıp meliklerin doğru yolda olmalarıyla ilgili hadislerle devam etmektedir. Birinci babda Osmanlı tarihiyle ilgili kısa bilgiler verildikten sonra Yavuz Sultan Selim'in Mısır'ı fethi ve o dönemdeki Mekke hakkındaki ayrıntılı açıklamalar yapılmakta, ikinci babda Anadolu'nun önemine, halkının

faziletlerine ve Fâtih Sultan Mehmed'in İstanbul'u fethetmesine yer verilmektedir. Ayrıca Mekke ve Medine halkının üstünlüklerinden, Harem'de ibadet etmenin faziletinden de kısaca bahsedilmektedir. Eserin yazması Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunmaktadır (Dârülmescnevî, nr. 360). 9. *el-Kavlû'l-mü'telif fi nisbeti'l-ḥamseti'l-büyût ile ş-şeref* (*el-Kavlû'l-mü'telif fi'l-ḥamseti'l-büyûti'l-mensûbin li'ş-şeref*). Eserde Mekke'deki Fâsî, Taberî, Abdülkavî, Buhârî ve Tabâtâbâî ailelerine dair bilgi verilmekte, bunlardan Fâsî'nin Hz. Hasan'a ve Taberî'nin Hz. Hüseyin'e dayandığı, diğer üç ailenin ise Peygamber sülâlesinden gelmediği belirtilmektedir. Muharrem 937'de (Eylül 1530) tamamlanan risâlenin yazma nüshası Mektebetü'l-Haremi'l-Mekkî'dedir (Dihlevî, nr. 118, 3 varak). 10. *Menhelü'z-zarâfe bi-zeyli Mevridi'l-leṭâfe fi men vüllie's-salṭanate ve'l-hılâfete*. İbn Tağrîberdî'nin *Mevridü'l-leṭâfe* adlı eserine yazılan zeyildir. Yazma nüshaları Mektebetü'l-Haremi'l-Mekkî (Tarih, nr. 4/2) ve Berlin (nr. 9827) kütüphanelerinde kayıtlıdır. 11. *en-Nuketü'z-zırâf fi'l-mev'izati bi-zeyli'âhât mine'l-eşrâf*. İslâm tarihinde bazı ağır hastalıklara yakalanmış veya sağırılık, körlük, şaşılık, topallık gibi bedenî özürleri bulunan bir kısım önemli şahsiyetlerle onlar için anlatılan hikâyeler hakkındadır. 950'de (1543) kaleme alınan kitabın yazma nüshası Dublin'deki Chester Beatty Library'de bulunmaktadır (nr. 3838). 12. *Nihâyetü's-sûl fi fazli âli beyti'r-Resûl* (Berlin Staatsbibliothek, nr. 9672). 13. *Bülûğu'l-münâ ve'z-zafer fi beyânı lâ'advâ velâ ṭıyre rate velâ hâmete velâ şafer* (nşr. Ahmed b. Muhammed b. Hasan el-Muslihî, Cidde 1417/1996). 14. *el-Ḥaberü'l-merfû' fi eyyâmî'l-üsbû'*. Haftanın günlerine, özellikle çarşambanın uğursuz olup olmadığına ilişkin rivayetleri ihtiva etmektedir. Üç varaktan ibaret olan tamamlanmamış risâlenin yazma nüshası Yale Üniversitesi Kütüphanesi'nde kayıtlıdır (nr. L-235).

İbn Fehd'in kaynaklarda adı geçen diğer bazı eserleri de şunlardır: *el-İttî'âz bimâ verede fi sūkâ 'Ukâz*, *el-Büldâniyyât* (*el-Ferâ'idü'l-behiyyât fi fevâ'idü'l-büldâniyyât*), *Bülûğu'l-ereb fi temel-lükî's-Sultân Selim Hân li-arzi'l-'Acem ve'l-'Arab*, *Behcetü'z-zamân bi-îmâreti'l-Haremeyn li-mülûkî Âli 'Osmân*, *Târîḥ yüfidü fi ma'rifeti vefeyâtü'l-mütercemîn fi'd-Ḍav'î'l-lâmî' mine'l-aḥ-yâ'*, *Tuḥfetü'l-ikâz bi-tetimmeti Zeyli Tabakâti'l-huffâz*, *Tuḥfetü'l-kirâm bi-*

merviyâtü ḥuccâbi Beytillâhi'l-ḥarâm, et-Tuḥfetü'l-laṭife fi enbâ'i(binâ'i)'l-Mescidi'l-ḥarâm ve'l-Kâ'beti'ş-şerife, *Tahrîcü meşyeḥati 'Abdilḥak es-Sinbâti*, *Tahrîcü meşyeḥati Muḥibiddîn en-Nüveyrî*, *Rihle ilâ Haleb*, *er-Rihletü'd-Dimaşkıyye*, *Risâle fi küttâbi's-sır fi divâni Mısır*, *Fehresetü Cârillâh b. Fehd*, *Mevridü't-tâlibi'z-Zamî li-merviyâtü'l-hâfız Burhâniddin Sıbt İbni'l-'Acemî* (Krachkovsky, II, 682-683; Abdülmuhsin Müd'icü'l-Müd'ic, s. 191-192; Muhammed el-Habîb el-Hîle, s. 197-213; Brockelmann, GAL, II, 516; Suppl., II, 538).

BİBLİYOGRAFYA :

Necmeddin İbn Fehd, *Mu'cemû's-şüyûḥ* (nşr. Muhammed ez-Zâhî), Riyad 1982, neşredenin girişi, s. 13-14; Sehâvî, *ed-Ḍav'ü'l-lâmî'*, II/3, s. 52; Süyûtî, *Zeylû Tabakâti'l-huffâz*, Haydarâbâd 1376/1956 → Beyrut, ts. (Dârü'l-İhyâi't-türâsî'l-'Arabî), s. 382-384; Abdülkâdir el-Ayderûsî, *en-Nûr's-sâfir*, s. 217-218; Gazzî, *el-Kevâkibü's-sâ'ire*, I, 139; II, 131; *Keşfü'z-zunûn*, I, 253, 307, 372-373, 378, 885; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, VIII, 301; Muḥibbî, *Ḥulâsatü'l-eşer*, II, 457; Ahlwardt, *Verzeichniss*, V, 385; IX, 213, 316; Brockelmann, GAL, II, 516; Suppl., II, 538; III, 1295; İzzâhu'l-meknûn, I, 201, 256, 440; II, 594; *Hediyetü'l-ârifin*, II, 241-242; Zirikî, *el-A'lâm*, II, 93; VII, 79; L. Nemo, *Arabic Manuscripts in the Yale University Library*, New Haven 1956, s. 138, 168; Kehhâle, *Mu'cemû'l-mü'ellifin*, III, 107; X, 175-176; A. J. Arberry, *The Chester Beatty Library: a Handlist of the Arabic Manuscripts*, Dublin 1959, IV, 3838; I. Krachkovsky, *Târîḥü'l-edebî'l-cogrâfiyyi'l-'Arabî* (trc. Selâhaddin Osman Hâşim), Kahire 1965, II, 682-683; Abdülhay el-Kettânî, *Fihrisü'l-feḥâris*, I, 296-297, 312; II, 620, 684-685, 911-912, 1067; C. Zeydân, *Âdâb*, II, 338; Abdullah Mirdâd Ebû'l-Hayr, *el-Muḥtaşar min Kitâbi Neşri'n-nevr ve'z-zehar fi terâcimi efâzili Mekke* (nşr. M. Saîd el-Âmudî - Ahmed Ali), Cidde 1406/1986, s. 152-153; Cezzâr, *Medâḥilü'l-mü'ellifin*, III, 1181-1183; M. Habîb el-Hîle, *et-Târîḥ ve'l-mü'erriḥân bi-Mekke*, Mekke 1994, s. 195-213; Abdülmuhsin Müd'icü'l-Müd'ic, "Risâle fi fazli Cidde ve şey' min ḥaberiḥâ li-Cârillâh Muhammed b. Fehd", *MMMA* (Küveyt), XXXI/1 (1407/1987), s. 189-205; F. Rosenthal, "İbn Fahd", *EJ* (İng.), III, 760.

İBN FEHD, Necmeddin

İBN FEHD, Necmeddin

(نجم الدين ابن فهد)

Ebü'l-Kâsım (Ebû Hafs) Necmüddîn Ömer (Muhammed) b. Muhammed b. Muhammed el-Hâşimî el-Mekkî (ö. 885/1480)

Muhaddis ve tarihçi.

29 Cemâziyelâhîr 812'de (8 Kasım 1409) Mekke'de doğdu. IX-X. (XV-XVI.) yüzyıllar Mekke'sinin ilim ve fikir hayatında önemli bir mevkiye sahip olan İbn Fehd ailesine

mensuptur; babası ünlü hadis âlimi ve tarihçi Takıyyüddin İbn Fehd'dir. İlk tahsiline Kur'an'ı ve babasının kendisi için yazdığı hadis kitabını ezberlemekle başladı. Ardından Hiraki'nin Hanbelî fihhına dair *el-Muhtaşar*'ını ferâiz bölümüne kadar ezberlediyse de daha sonra babasının teşvikiyle Şâfiî fihhına yöneldi ve Nevvî'nin *el-Minhâc*'inin yarısını, bu arada nahivde de İbn Mâlik'in *el-Elfiyye*'sinin üçte birini ezberledi. Babası onu erken yaşlarda, hac ve umre için Mekke'ye gelen birçok âlimle tanıştırdı ve onlardan ders aldırdı. Zeynüddin Ebû Bekir el-Merâgî, Cemâleddin İbn Zahîre, Zeynüddin Muhammed b. Muhammed et-Taberî, İbnü's-Selâme, İbnü'l-Cezerî ve Takıyyüddin el-Fâsî hocalarından bazılarıdır. 835 (1432) yılının hac mevsiminde ilim yolculuğuna çıkan İbn Fehd üç yıl boyunca Kahire'den başlayarak İskenderiye, el-Haîl, Kudüs, Dimaşk, Ba'lebek, Halep, Humus, Hama, Trablus, Gazze, Remle ve Dimyat gibi merkezleri dolaştı. 838'de (1435) İskenderiye'ye, daha sonra aynı yılın hac mevsiminde Mekke'ye dönerek ilmi faaliyetlerini burada sürdürdü. 850 Cemâziyelâhîrinin sonunda (Eylül 1446) tekrar Kahire'ye gitti ve aynı yılın hac mevsiminde geri geldi. Bu yolculukları sırasında İbn Hacer el-Askalânî, Hüseyin b. Ali el-Bûsîrî, Abdullah b. Ali el-Kinânî, Rukıyye bint Yahyâ b. Mezrû', Âişe bint İbnü's-Şerâihî, İbn Nâsirüddin, İbn Hatîbüddehş, Sibt İbnü'l-Acemî, Hammâd et-Türkmânî, Muhammed b. Ahmed et-Tedmürî, Şemseddin Muhammed b. Muhammed es-Süb-kî, Zeynüddin Abdurrahman b. Ömer el-Kubâî gibi devrin önemli simalarının meclislerine katıldı ve onlardan icâzet aldı; kaldığı her yerde bir yandan da ders okuttu ve birçok talebe yetiştirdi.

7 Ramazan 885'te (10 Kasım 1480) Mekke'de vefat eden Necmeddin İbn Fehd İbn Hacer, Sehâvî, Ebû Abdullah b. Nâsirüddin gibi âlimler tarafından hadis ve özellikle tarih ilmindeki otoritesi kabul edilen, nahiv ilminin inceliklerini bilmemesine rağmen hitâbet ve kitâbet yetenekleriyle tanınan bir ilim adamı ve güvenilir, azimli, zâhid, yardım sever, hoşsohbet ve mütevazî kişiliğinden dolayı daima övgüyle anılan iyi bir insandı.

Eserleri. 1. *İthâfû'l-verâ bi-ahbâri ümmi'l-kurâ*. Mekke tarihiyle ilgili en eski ve en önemli kitaplardan biri olup daha sonraki Mekke tarihçileri tarafından

kaynak olarak kullanılmıştır; özellikle oğlu İzzeddin b. Fehd'in *Buğyetü'l-verâ*, torunu Muhibbüddin İbn Fehd'in *Neylû'l-münâ*, Sincârî'nin *Menâ'ihu'l-kerem* ve Sehâvî'nin *ed-Dav'ü'l-lâmi*' gibi eserlerinde kullandıkları görülür. Müellif bu eserini, Takıyyüddin el-Fâsî'nin Mekke tarihi hakkındaki çalışmalarında yer almayan olayları, vefat eden şahısları ve kendi zamanında cereyan eden hadiseleri hicretten itibaren yıllara göre düzenleyerek yazmıştır. Eser dört cüzden meydana gelmekte ve birinci cüz Hz. Peygamber'in doğumu ile vefatı, ikinci cüz 12-600 (633-1204), üçüncü cüz 601-830 (1205-1427), dördüncü cüz 831-885 (1428-1480) yılları arasındaki olayları içermektedir. İlk üç cildini Fehîm Muhammed Şeltût'un yayımladığı kitabın (Kahire 1403-1404/1983-1984) IV. cildini Abdülkerîm el-Bâz doktora tezi olarak hazırlamış ve bu çalışmayı Câmîatü Ümmi'l-kurâ bastırmıştır (Mekke 1408/1988). Eserin bir de Muhammed İsmâil es-Seyyid Ahmed ve Sâdik el-Beyfî Muhammed Ebû Şâdî tarafından çıkarılmış âyet, hadis, şiir ve kişi adları fihristi bulunmaktadır (Mekke 1410/1990).

2. *ed-Dürrü'l-kemîn bi-zeyli'l-İkdi's-semûn fi târihi beledi'l-emîn*. Takıyyüddin el-Fâsî'nin Mekke tarihine yazılan bir zeyildir. Fâsî'nin zikretmedikleriyle onun ölümünden sonra 832-885 (1429-1480) yılları arasında Mekke'de yaşayan kişileri de içerir. Eserde Muhammed ve Ahmed'den sonra alfabetik düzenle sıralanmış yaklaşık 3000 isim yer almaktadır. Müellif hattından istinsah edilen 934 (1528) tarihli 250 varaklık bir yazma nüshası Hindistan'da Râmpûr Rızâ Kütüphanesi'nde (nr. 3613 [f]-3032), bir diğer nüshası da Cidde'de Mektebetü Câmîatü'l-Melik Abdilazîz'de (nr. 75) kayıtlıdır. İbrâhim b. Hammûd el-Müşeykî eserle ilgili olarak Riyad'da lisans tezi hazırlamıştır (1405, Câmîatü İmâm Muhammed b. Suûd el-İslâmiyye el-ulûmü'l-ictimâiyye, Tarih). 3. *Mu'cemü's-şüyûh*. 861'de (1457) tamamlanan ve kaynaklarda *Mu'cemü's-şüyûh*'in-Necm b. Fehd adıyla da zikredilen eser 447'si erkek, altmış yedisi kadın olmak üzere toplam 514 kişinin ismini ihtiva etmektedir. Dört yazma nüshası bulunan kitap Berlin Staatsbibliothek'teki nüsha (nr. 10131) esas alınarak Muhammed ez-Zâhî tarafından neşredilmiştir (Riyad 1982).

4. *Buğyetü'l-merâm bi-ahbâri vülâti'l-beledi'l-Harâm*. Sahâbî Atât b. Esîd'den başlayarak Mekke'de do-

ğan ünlü kişilerden bahsetmektedir; müellifin ölümüyle eksik kalmıştır. İzzeddin b. Fehd'in, *Gâyetü'l-merâm bi-ahbâri saltanatı'l-beledi'l-Harâm* adlı eserini babasının bu kitabını tamamlamak ve isim değişikliğiyle sahiplenmek suretiyle meydana getirdiği sanılmaktadır. Müellif hattından istinsah edilen bir nüshası Mekke Câmîatü Ümmi'l-kurâ mektebetü merkezî'l-bahs'ta kayıtlıdır (Tarih, nr. 1090). 5. *Meşyehatü Ebi'l-Feth el-Osmânî el-Merâgî* (*el-Fethu'r-rabbânî bi-mu'cemi's-şeyh Ebi'l-Feth el-Osmânî*). Yazma nüshasının bir kısmı Medine'de Ârif Hikmet Kütüphanesi'nde bulunmaktadır (nr. 68/231). 6. *et-Tebyîn bi-terâcimi'l-Taberiyî*. Bir nüshasının Mekke'de el-Mektebetü'l-Feyziyye'de olduğu söylenmekte, ancak bölümü ve numarası bildirilmemektedir (M. Habîb el-Hîle, s. 150). 7. *Terâcimü şeyhatinâ Sâre bint el-İz b. Cemâ'a*. Yazma nüshası Kudüs'te Dârü'l-hatîb'de bulunmaktadır (Ma'hedü'l-mahtûtâtü'l-Arabiyye, nr. 993).

İbn Fehd'in kaynaklarda adı geçen diğer başlıca eserleri de şunlardır: *Bez-lü'l-cehd fi men sümme bi-Fehd ev İbn Fehd*, *Tertîbü esmâ'i terâcimi Târîhi'l-etibbâ' li'bni Ebi Uşaybî'a*, *Tertîbü esmâ'i terâcimi Hilveti'l-evliyâ' li-Ebi Nu'aym el-İşbahânî*, *Tertîbü esmâ'i terâcimi Tabakâti'l-huffâz li'z-Zehebî ve züyûlih*, *Tertîbü esmâ'i terâcimi Tabakâti'l-Hanâbile li'bni Receb*, *Tertîbü esmâ'i terâcimi'l-medârik li'l-Kâdî 'İyâz el-Yahşûbî*, *Tertîbü Kitâbi'l-Ukûd li'l-Makrizî*, *es-Sırrü'z-zahîrî bi-evlâdi Ahmed en-Nüveyrî*, *Gâyetü'l-emânî fi terâcimi evlâdi'l-Kaşallânî*, *Fehresetü'n-Necm b. Fehd*, *Kitâbü'l-Büldâniyyât*, *Kitâbü'l-Muḥaḍramîn*, *Kitâbü'l-Müdeḥḥisîn*, *el-Lübâb fi'l-elkāb*, *el-Meşâriku'l-münîre fi zikri Benî Zahîre*, *Meşyehatü Ahmed b. Abdillâh es-Semhûdî*, *Meşyehatü Zeyneb bint Abdillâh el-Yâfi'î*, *Meşyehatü Abdilkâdir b. eş-Şihâb el-Enşârî*, *Meşyehatü el-İz b. el-Furât el-Mısrî*, *Meşyehatü Ebi'l-Ferec el-Merâgî*, *Meşyehatü Muhammed b. Muhammed el-Maḥarî*, *Meşyehatü'n-Nûrî'l-Maḥallî*, *Meşyehatü Ebi'l-Vefâ İbrâhîm b. Muhammed el-Halebî*, *Mu'cemü's-şüyûhi'l-Taḳî b. Fehd*, *el-Müselḡelât* (diğer eserleri için bk. M. Habîb el-Hîle, s. 147-160).

BİBLİYOGRAFYA :

Necmeddin İbn Fehd, *Mu'cemü's-şüyûh* (nşr. Muhammed ez-Zâhî), Riyad 1982, s. 191-194; a.mlf., *İthâfû'l-verâ bi-ahbâri Ümmi'l-kurâ* (nşr. Fehîm M. Şeltût), Kahire 1983, neşreden giriş, I, 7-20; Sehâvî, *ed-Dav'ü'l-lâmî*, VI, 126-131; a.mlf., *el-lân bi't-tevbiğ*, s. 251, 355, 360; *Keşfü'z-zunûn*, I, 7, 306; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, VII, 342; Muhibbî, *Hulâsatü'l-eşer*, II, 457, 461, 462; Şevkânî, *el-Bedrü't-tâli*, I, 512-513; Ahlwardt, *Verzeichnis*, IX, 497-498; *Hediiyetü'l-ârifin*, I, 794; *İzâhu'l-meknûn*, I, 21, 174, 224, 277; II, 11, 485, 685; Brockelmann, *GAL*, II, 225; *Suppl.*, II, 225; Zirikî, *el-A'lâm*, V, 225; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mu'ellifin*, VII, 318; F. Rosenthal, *A History of Muslim Historiography*, Leiden 1968, s. 320, 419-421, 429, 434, 452, 480; a.mlf., "İbn Fahd", *El²* (İng.), III, 760; Abdülhay el-Kettânî, *Fihrisü'l-fehâris*, II, 669; Cezzâr, *Medâhilü'l-mu'ellifin*, III, 1180-1181; M. Habîb el-Hile, *et-Târiğ ve'l-mu'errihân bi-Mekke*, Mekke 1994, s. 147-160; Yûsuf Rahîmlû, "İbn Fehd", *DMBİ*, IV, 428-429.

SÂMÎ ES-SAKKÂR

İBN FEHD, Takıyyüddin

(تقی الدين ابن فهد)

Ebû'l-Fazl Takıyyüddîn
Muhammed b. Necm Muhammed
b. Muhammed b. Fehd
el-Hâşimî el-Mekkî
(ö. 871/1466)

Muhaddis ve tarihçi.

5 Rebîülâhîr 787 (16 Mayıs 1385) tarihinde Yukarı Mısır'ın (Sâid) Asfûn belde-sinde doğdu. IX-X. (XV-XVI.) yüzyıllarda Hicaz bölgesinde ve özellikle Mekke'de birçok âlim yetiştirmiş ve ticarî hayatta aktif rol oynamış İbn Fehd ailesine mensuptur. Kaynaklar, nesebinin Ali b. Ebû Tâlib'in oğullarından Muhammed b. Hanefiyye'ye dayandığını kaydediyorsa da Süyûtî bu konuda tereddüt göstermektedir (*Naẓmü'l-İkğân*, s. 171); çünkü ailenin büyük dedesi Kadı Ebû'l-Hayr Muhammed b. Muhammed b. Abdullah b. Muhammed b. Fehd (ö. 770/1369) aslen Mısırlıdır.

İbn Fehd'in ailesi 795 (1393) yılında Mekke'ye göç ederek oraya yerleşti. İlk eğitimini babasından ve Mekke'deki âlimlerden alan İbn Fehd Kur'an'ı, *'Umdetü'l-aḥkâm*'ı, fıkıhta *et-Tenbîh*'i, nahivde İbn Mâlik'in ve hadiste İrâkî'nin *el-Elfiyye*'lerini ezberledi. Burhâneddin el-Ebnâsî'den *el-Muvatta*'ı okudu. Hadisle ilgilenmeye 804'te (1401-1402) başladı. 805 (1402-1403) ve 816 (1413) yıllarında Yemen'e seyahat etti ve orada meşhur dil

âlimi Firûzâbâdî ile görüştü. 811'de (1408-1409) Hz. Peygamber'in kabrini ziyaret amacıyla Mekke'den Medine'ye yürüyerek gitti. Ayrıca San'a'ya, Cebel'e ve Aden'e ilmi seyahatlerde bulundu. İbn Zahîre, Şemseddin el-Garâkî, İbn Selâme, İbnü'l-Cezerî, Heysemî ve Âişe bint İbnü'l-Hâdî gibi âlimlerden çeşitli icâzetler aldı. İbn Hacer el-Askalânî, Ebû'l-Yümn et-Taberî, Ebû Bekir b. Hüseyin el-Merâgî, Ebû Hüreyre b. Nakkâş, Muhammed b. Abdüddâim el-Birmâvî ve Cemâleddin b. Hayyât da hocalarından bazılarıdır. Müftülük ve müderrislik yapan İbn Fehd'in öğrencileri arasında Süyûtî, Şemseddin es-Sehâvî ve Muhammed b. Tolun ile torunu İzzeddin İbn Fehd gibi âlimler vardır. İbn Hacer, Mekkeliler ve Yemenliler'le ilgili eserlerinde ondan büyük oranda istifade etmiştir.

Âlî ve nâzil rivayetleri elde etmek için büyük gayret gösteren İbn Fehd, çok sayıda kitap satın alarak Mekke'de büyük bir kütüphane oluşturmuş ve bunu ummun istifadesine sunmuş, ölümünden önce de vakf haline getirmiştir. 7 Rebîulevvel 871 (17 Ekim 1466) tarihinde Mekke'de vefat etti ve Mi'lât Kabristanı'na gömüldü. Sehâvî ve İbn Nâsirüddin gibi âlimler ondan övgüyle bahsetmişlerdir. Üç oğlundan Necmeddin Ömer babasının ilmine vâris olmuştur.

Eserleri. 1. *Laḥzû'l-elḥâz bi-zeyli tabakâti'l-ḥuffâz*. Zehebî'nin *Tezkiretü'l-ḥuffâz*'ına yapılmış bir zeyildir. Müellif eserinin vefeyât kısmında ana hatlarıyla biyografileri, gerekli gördüğü yerlerde bazı isim ve nesepleri de vermiş ve adını andığı kişilerden gelen rivayetleri senedleriyle birlikte nakletmiştir. Eser, *Tezkiretü'l-ḥuffâz* ile birlikte Ebû'l-Mehâsin el-Hüseynî ile Süyûtî'nin zeyillerinin de yer aldığı *Zeylû Tezkireti'l-ḥuffâz* içerisinde yayımlanmıştır (Dimaşk 1347; Beyrut, ts., s. 69-344). 2. *'Umdetü'l-müntehil ve bülğatü'l-mürteḥil*. Demîrî'nin *Hayâtü'l-hayevân*'ına yapılmış bir tekmile olan kitapta önce âlî hadiseler, ardından hikâyelere ve daha sonra şiirlere yer verilmiştir. Hadisler *Kütüb-i Sitte* ve dört mezhebe ait eserlerden alınmıştır; eserdeki kırk hadisi nakleden sahâbî ve diğer râvilerin sayısı da kırktır. Eserin yazma nüshaları Dârü'l-kütübî'l-Misriyye (Mecâmî, nr. 175) ve Dublin'deki Chester Beatty Library'de (nr. 3470) kayıtlıdır. 3. *el-Büdü'rü'z-zevâhir mimma li'l-muḥtâr ve*

'İtretühû mine'l-mefâḥir. Mekke şerifi Ebû'l-Kâsım b. Hasan b. Aclân için kaleme alınan eser, Hz. Peygamber'in mucizelerine ve Ehl-i beyt'in faziletine dair kırk yedi sahâbiden gelen altmış yedi hadisi ihtiva etmektedir. Müellifin kendi hattıyla Safer 849'da (Mayıs 1445) yazdığı eserin asıl nüshası Mektebetü'l-Haremi'l-Mekkî'de bulunmaktadır (nr. 441). 4. *ed-Dürrerü's-seniyye ve'l-cevâhirü'l-behiyye mine'l-eḥâdişi'n-nebeviyye ve'l-aḥbârî'l-merviiyye*. Devlet adamlarını imar faaliyetlerine yönelmeye ve özellikle ordu nâzırı Ebû'l-Mehâsin Yûsuf'u Mina'daki Hayf Mescidi'ni tamir ettirmeye teşvik amacıyla yazılmıştır. 4 Rebîülâhîr 855 (6 Mayıs 1451) tarihinde bitirilen, mescidlerle medreseleri inşa veya tamir ettirmenin faziletine dair hadislerden meydana gelen ve iki cüz olduğu bilinen eserin birinci cüzü Paris Bibliothèque Nationale'de kayıtlıdır (nr. 721). 5. *Muḥtaşaru esmâ'i's-şahâbe (Mu'cemü's-şahâbe)*. Müellif hatıyla yazılmış 817 (1414) tarihli nüshası el-Mektebetü'l-Ezheriyye'de bulunmaktadır (Tarih, nr. 10.667). 6. *el-Menhecü'l-celî ilâ şüyûhi kâdi'l-Haremeyni's-sirâci'l-Hanbelî*. Müellifin, hocası Sirâceddin Abdüllatîf b. Muhammed b. Ahmed el-Fâsî için kaleme alıp Safer 848'de (Mayıs-Haziran 1444) tamamladığı eser alfabetik olarak sıralanmış 310'u erkek, kırk üçü kadın 353 kişinin (151'i sahâbî) biyografisinde meydana gelen bir mu'cemdir (Süleymaniye Ktp., Reisülküttâb Mustafa Efendi, nr. 269). 7. *en-Nûrû'l-bâḥiri's-sâtî min sîreti zi'l-burhâni'l-kâfî*. Hz. Peygamber'in sîretine dair olan eserin bir kısmı Berlin Staatsbibliothek'te bulunmaktadır (nr. 9633/31). 8. *Risâle teṣtemilü 'alâ terâcimi'l-Mekkiyyîn ve'l-Medeniyyîn ellezîne eḥaze 'anhüm Ahmed b. Ḥalîl el-Lübûdî (Terâcimü'l-meşâyiḥ)*. Alfabetik olarak düzenlenen eserin yazma nüshası Dârü'l-kütübî'l-Misriyye'dedir (Mecâmî, nr. 175). 9. *Risâle teṣtemilü 'alâ 'iddeti icâzât li-bâzî efâzili'l-ḥarnî'l-lâsî* (Dârü'l-kütübî'l-Misriyye, Mecâmî, nr. 175). 10. *Tuḥfetü'l-vârid ve buğyetü'r-râ'id*. Müellif bu eserinde Cemâleddin b. Ali ez-Zemzemî ile diğer hocalarının rivayetlerinin tahrîcini yapmıştır. Oğlu Necmeddin İbn Fehd'in hatıyla yazılan eserin bir nüshası Mektebetü'l-Haremi'l-Mekkî'de kayıtlıdır (Mecmua, nr. 441).

İbn Fehd'in kaynaklarda adı geçen diğer bazı eserleri de şunlardır: *Behcetü'd-*